

Joanna Rak

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

**Arkadiusz Meller, Grzegorz Radomski, Witold Wojdyło (red.),
Antologia współczesnej polskiej myśli politycznej,
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika,
Toruń 2012, ss. 340**

Arkadiusz Meller, Grzegorz Radomski, Witold Wojdyło – uznani oraz cenieni toruńscy historycy idei z Katedry Myśli Politycznej Wydziału Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika wybrali, a także opracowali najważniejsze dla pojęcia złożoności współczesnej myśli politycznej teksty będące jej fizycznymi nośnikami. Efekty pracy naukowców znalazły się w znakomitym – godnym uwagi czytelników zainteresowanych współczesną myślą polityczną – zbiorze tekstów pt. *Antologia współczesnej polskiej myśli politycznej*. To tom wielce oryginalny i nowatorski w odniesieniu do treści materiałów źródłowych zamieszczonych na jego łamach.

Książka ta składa się z dziesięciu rozdziałów zatytułowanych kolejno: *Anarchizm, Socjaldemokracja, Populizm, Liberalizm, Chrześcijańska Demokracja, Ludowcy, Nurt niepodległościowy, Nurt postsolidarnościowy, Konserwatyzm, Ruch narodowy*. W ich ramach badacze zamieścili teksty reprezentatywne dla poszczególnych nurtów ideowych. Dystynkcje w zakresie ich objętości uzasadnili dążeniem do przedstawienia najważniejszych fragmentów manifestacji poglądów przez konkretne postacie. Brakuje jednak wyjaśnienia niezachowania proporcji pomiędzy ilością wypowiedzi przyporządkowanych wybranym nurtom, np. w ramach rozdziału pt. *Ludowcy* znalazł się tylko jeden tekst, natomiast w przypadku *Ruchu narodowego* aż osiem czy *Konserwatyzmu* – siedem. Docenić trzeba fakt, iż każdy poprzedzony został wskazaniem kilku podstawowych opracowań prezentowanych zagadnień.

Na łamach rozdziału pierwszego znalazły się trzy, bardzo dobrze dobrane teksty zatytułowane: *Co to jest anarchosyndykalizm?, Platforma programowa anarchosyndykalistów* oraz *Demokracja uczestnicząca w samorządzie lokalnym* autorstwa Rafała Górskiego. Jest on godny uwagi zwłaszcza z tego względu, że zawiera przedstawienie nieco zapomnianego, pomijanego w opracowaniach poświęconych współczesnej myśli politycznej anarchosyndykalizmu, który:

[...] uważany jest za jedną z pośród rozlicznych teorii lewicowych, m.in. obok anarchizmu. Można go więc uważać za anarchistyczny kierunek w ruchu robotni-

czym”¹. Wybrana, przywołana na początku literatura, faktycznie jest podstawowa, nie jawi się jednak jako wyczerpująca, zwłaszcza w obliczu wielu opracowań poświęconych anarchizmowi².

Wolny od sformułowanego powyżej zarzutu wydaje się rozdział poświęcony socjaldemokracji. Na jego łamach znajdują się następujące teksty: autorstwa Sławomiry Walczewskiej pt. *Matka gastronomiczna*, Karola Modzelewskiego – *Dokąd od komunizmu?*, Barbary Stanosz – *Pseudohumanizm współczesnego katolicyzmu*”, Jerzego J. Wiatra – *Czy w Polsce możliwy jest faszyzm?*, *Dekomunizacja elity czy elita dekomunizacji* oraz *Manifest programowy. Nowy wiek – nowy Sojusz Lewicy Demokratycznej. Socjaldemokratyczny program dla Polski*. Są one bez wątpienia wartościowe poznawczo. Trzeba jednak wskazać, że pierwszy z przywołanych mógłby zostać z powodzeniem zaklasyfikowany do części *Feminizm*, która niestety wbrew zapowiedzi, jaka pojawiła się we wstępie, nie została wyodrębniona.

W ramach rozdziału pt. *Populizm* znalazły się tylko dwa teksty zatytułowane kolejno: *Plan »X«*. *Polska potrzebuje gospodarza!* oraz *Może, a więc musi być lepiej*. *Krajowy Komitet Wyborczy Samoobrony – Leppera. Materiały wyborcze*. Zostały one bardzo dobrze dobrane, choć dla pojęcia specyfiki populizmu, funkcjonalna mogłaby się okazać większa różnorodność w zakresie przywołanych treści.

Teksty dotyczące liberalizmu to: *Idea regionalna jako zadanie polityczne* autorstwa Donalda Tuska, *Deklaracja programowa V Kongresu Unii Wolności (16-17.12.2000)* oraz *Program Platformy Obywatelskiej*. Znakomitym rozwiązaniem pozwalającym dostrzec dystynkcje w łonie poszczególnych nurtów ideowych stanowi przedstawianie deklaracji programowych oraz programów politycznych rozmaitych ugrupowań. Już dwa wskazane teksty źródłowe mogą zostać poddane analizie komparatystycznej oraz stać się przesłanką interesującej konkluzji na temat liberalizmu w Polsce. Ubolewać można jedynie nad faktem, iż nie jest to możliwe w przypadku każdego z wyszczególnionych przez redaktorów nurtów ze względu na brak treści tego rodzaju.

Tak też jest w przypadku rozdziału pt. *Chrześcijańska Demokracja*, który składa się z dwóch – skądinąd ciekawych – tekstów: autorstwa Macieja Wrzeszcza – *W kierunku polskiej chrześcijańskiej demokracji* oraz Włodzimierza W. Bojarskiego – *Propozycje ideowo-programowe dla chrześcijańskiej demokracji*. Docenić jednak trzeba ich reprezentatywność i towarzyszące im walory po-

¹ *Co to jest anarchosyndykalizm*, [w:] *Antologia współczesnej polskiej myśli politycznej*, red. A. Meller, G. Radomski, W. Wojdyło, Toruń 2012, s. 17.

² Vide np.: W. Kołodziej, *Anarchizm*, Toruń 2009, ss. 209; A. Wróblewski, *Anarchista z rozpaczy. Wybór pism*, wyboru dokonał, wstępem i przypisami opatrzył R. Antonów, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków 2001, ss. 429; R. Chwedoruk, *Ruch i myśl polityczna syndykalizmu w Polsce*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2011, ss. 531.

znawcze. Warta rozważenia jest np. definicja przywołana przez pierwszego ze wskazanych autorów:

Pojęcie chrześcijańskiej demokracji jest szeroko rozpowszechnione w Europie Zachodniej, odwołuje się do niego potężny blok partii wywodzących się z ideałów chrześcijańskich i demokratycznych, w tym szereg partii rządzących swymi krajami, oraz istnieją silne organizacje międzynarodowe: światowa i europejska międzynarodówka chadecka. Partie chrześcijańsko-demokratyczne mają długą historię (...), i dość zróżnicowaną strukturę oraz specyfikę programową, zależnie od warunków w kraju, w którym działają³.

Znaczący walor wywodu stanowi również wykazanie cech dystynktywnych chadecji w Polsce, a także czynników i kontekstu, które ją uwarunkowały. Inspirująca jest również zaprezentowana próba odpowiedzenia na pytanie o jej przyszłość.

W rozdziale poświęconym ludowcom znalazł się jedynie jeden tekst, mianowicie *Deklaracja ideowa Polskiego Stronnictwa Ludowego*. To dobry wybór, pomimo że ograniczenie się tylko do niego powoduje pewien niedosyt, zwłaszcza w obliczu dostępności materiałów źródłowych za sprawą chociażby nowych mediów, np. oficjalnej strony Polskiego Stronnictwa Ludowego⁴ czy obfitującej w treści, lecz wymagającej selektywnego potraktowania blogosfery⁵.

Na łamach rozdziału pt. *Nurt niepodległościowy* redaktorzy zamieścili dwa teksty, tzn.: *Ustawę konstytucyjną o restytucji niepodległości* i artykuł Leszka Moczulskiego pt. *Wojsko i międzymorze*. O ile pierwszy ze wskazanych daje pogląd na koncepcje istniejące w łonie nurtu niepodległościowym, a przez to posiada trudną do przecenienia wartość poznawczą, o tyle drugi zawiera wiele interesujących – nie tylko z perspektywy historyków idei, ale także np. socjologów lub językoznawców – konstatacji⁶, np.:

Panuje olbrzymie zamieszanie w świadomości społecznej. Upadły autorytety. Kraje Międzymorza znalazły się w kryzysie pod każdym względem. Skoro jednak chcemy to wszystko uporządkować, najpierw intelektualnie a potem materialnie [zapis oryginalny – przyp. J. R.] – to musimy dostrzegać nie tylko historycznie przecież chwilowe elementy »zamieszania«, ale elementy na stałe spajające. Jest to przede

³ M. Wrzeszcz, *W kierunku polskiej chrześcijańskiej demokracji*, [w:] *Antologia współczesnej polskiej myśli politycznej...*, op. cit., s. 161.

⁴ Vide np.: <http://www.psl.org.pl/> [dostęp dn. 16 marca 2013 r.]. Interesujące materiały znajdują się np. w ramach zakładek: „Wywiady” czy „Dokumenty”, m.in.: „Uchwały XI Kongresu PSL [2012 r.]”, „X Kongres PSL – 8 listopada 2008 r.”, „Dokumenty Programowe X Kongresu PSL”, „Uchwały X Kongresu PSL”, „Rezolucje X Kongresu PSL”, „Deklaracje wyborcze – 2009, 2007, 2006, 2005”, „Deklaracja Koalicyjna”, „IX Nadzwyczajny Kongres PSL – 15 kwietnia 2007 r.”.

⁵ Vide np.: <http://waldemarpawlak.blog.onet.pl/> [dostęp dn. 16 marca 2013 r.].

⁶ Vide: A. Maalouf, *Rozregulowany świat*, Warszawa 2011, ss. 149.

wszystkim geopolityka. Wszystkie kraje Międzymorza są skazane na współdziałanie w większych lub mniejszych układach”⁷. Warto także je rozważyć w kontekście modnego ostatnio pojęcia „geopolityka”⁸.

Natomiast część dotycząca nurtu postsolidarnościowego składa się z tekstu autorstwa Teresy Liszcz, pt. *Wizja parlamentu w nowej Konstytucji Rzeczypospolitej, Programu Akcji Wyborczej »Solidarność« oraz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Projektu Prawa i Sprawiedliwości*. Na uwagę zasługuje ekspozycja kwestii bezpieczeństwa narodowego na łamach różnych propozycji programowych. Przywołanie trzech materiałów źródłowych daje z kolei możliwość porównania ich treści oraz refleksji nad cechami wspólnymi i rozbieżnościami we wskazanym nurcie ideowym.

Obszerny jest rozdział poświęcony konserwatyzmowi. Bardzo dobrze oddaje zróżnicowanie istniejące w łonie nurtu, choć z pewnością nie obrazuje jego holistycznej wizji. Poza *Załoženiami programowymi Stronnictwa Konserwatywno-Ludowego* znalazły się w jego ramach artykuły: Stanisława Michalkiewicza pt. *Konstytucja Rzeczypospolitej. Projekt*, Janusza Korwina-Mikke – *Kara śmierci*, Artura Górskiego – *Dlaczego jesteśmy monarchistami?* i *Korzyści z króla*, Adriana Nikla – *Czym jest narodowy konserwatyzm?*, Adama Wielomskiego – *O kontrrewolucji*. Jako szczególnie interesująca jawi się prezentacja poglądów monarchistów zaprezentowana przez A. Górskiego oraz artykuł wybitnego polskiego historyka idei – A. Wielomskiego⁹.

Ostatni, najobszerniejszy rozdział – co może wynikać z zainteresowań badawczych redaktorów niniejszego tomu: A. Meller, G. Radomskiego, W. Wojdyły – dotyczący ruchu narodowego zawiera: *Oświadczenie Zjazdu Założycielskiego Młodzieży Wszechpolskiej. Poznań, 2 grudnia 1989 r.*, *Zasady ideowe nacjonalizmu*, *Deklarację ideową Młodzieży Wszechpolskiej z 2002 roku* oraz artykuły: Romana Giertycha pt. *Kontrrewolucja młodych*, Wojciecha Wierzejskiego – *Przeszczypty, czyli o trupach i świniach*, Macieja Giertycha – *Z nadzieją w przyszłość!*, Bolesława Tejkowskiego – *Przełamać brak wiary w siebie*, Adama Gmurczyka – *Myśleć lokalnie, działać globalnie*. Są to teksty wyszukane i niezwykle interesujące.

Choć do każdego z rozdziałów przyporządkowali redaktorzy mniej lub bardziej obszerny zbiór podstawowych opracowań, pewien niedosyt powoduje brak autorskiego wprowadzenia do każdego z nurtów ideowych. Krótkie omówienie poglądów reprezentowanych przez przywołane postacie lub ugrupowania oraz uzasadnienie takiego, a nie innego wyboru tekstów, wskazanie

⁷ L. Moczulski, *Wojsko i międzymorze*, [w:] *Antologia współczesnej polskiej myśli politycznej...*, op. cit., s. 191.

⁸ Vide: J. Rak, *Aksjomatyczny charakter geopolityczności w dyskursie sejmowym. Analiza zjawiska predykatów konstruujących językowy obraz geopolityki na przykładzie stenogramów z posiedzeń Sejmu RP VII kadencji*, „Pro Fide Rege et Lege” 2012/2013, nr 2/70, s. 70-87.

⁹ Vide: A. Wielomski, *Dekalog konserwatysty*, Warszawa 2012, ss. 264; idem, *Konserwatyzm. Główne idee, nurty i postacie*, Warszawa 2007, s. 11-74.

kierunków i możliwości ich interpretacji mogłoby się okazać funkcjonalne zwłaszcza dla studentów sięgających po tę książkę jako pomoc w kontekście przygotowania do zajęć lub uzupełnienie wiedzy w wybranych obszarach. Łatwo ten zarzut jednak odeprzeć wskazaniem, iż recenzowana antologia stanowić ma raczej uzupełnienie dla podręczników z zakresu współczesnej polskiej myśli politycznej, aniżeli ich substytut.

Antologia współczesnej polskiej myśli politycznej to cenna propozycja wydawnicza toruńskich badaczy. Z pewnością okaże się przydatna dla nauczycieli akademickich w procesie dydaktycznym. Może bowiem z powodzeniem posłużyć jako źródło interesujących egzemplifikacji nurtów ideowych omawianych na zajęciach z zakresu historii doktryn politycznych czy historii myśli politycznej i innych. Z drugiej strony będzie również funkcjonalna dla studentów chcących dobrze przygotować się do tych zajęć lub do końcowych egzaminów sprawdzających. Poza tym książka ta posiada znaczący walor poznawczy, zwłaszcza w obliczu faktu braku publikacji tego typu. Dlatego bez wahania poleca się ją wszystkim osobom zainteresowanym współczesną polską myślą polityczną.